

TÉRSÉGI DESZTINÁCIÓMENEDZSMENT FEJLESZTÉSE ZEMPLÉNBEN

DR. DANKÓ LÁSZLÓ

Intézeti tanszékvezető, egyetemi docens

Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Marketing Intézet

A közösségi turizmusfejlesztés európai gyakorlatának átvétele 2005 óta van napirenden hazánkban, ám az ezt törvényi szinten szabályozó jogszabály-tervezet 2012 óta változatlan állapotban vár a parlamenti vitájára. Jelen tanulmány ezen tervezet alapján vizsgálja a turisztikai desztinációmenedzsment rendszert, majd az ennek mentén elindult és napjainkban is tartó zempléni TDM fejlesztési folyamatot. Bemutatja a térségi TDM szervezet és minősítés szabályozási és megvalósítási kérdéseit és példákön keresztül ízelítőt ad a határokon átnyúló térségi turisztikai fejlesztésekről, hasznosítható tapasztalatokról.

Kulcsszavak: interregionális, turizmus, desztináció, közösségi turizmusfejlesztés

1. KÖZÖSSÉGI TURIZMUSFEJLESZTÉS

Az Európai Bizottság 2010 nyarán az Európai Parlament részére készített "Európa, a világ első számú turisztikai célpontja – az európai turizmus új politikai kerete" című közleményét az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) véleményezte³. 2015. őszén az EP ennek mentén ismét tárgyalta „az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről” című jelentést és javaslatokat fogalmazott meg az EB számára⁴.

A turizmus irányítását, menedzselését a világ számos országában nemzeti, regionális és helyi szinten tevékenykedő, egymást kölcsönösen kiegészítő szervezetek végzik. Ez elmondható Magyarországról is, hiszen a turizmus irányítása az Országgyűléstől a települési önkormányzatokig számos szervezet feladatai között szerepel.⁵

A Magyar Turizmus Zrt. a Magyar Állam egyszemélyi tulajdonában lévő, nemzeti turisztikai marketingszervezet, amelyet az Országos Idegenforgalmi Hivatal jogutódjaként 1994. március 1-jén Magyar Turisztikai Szolgálat néven hoztak létre.

A Magyar Turizmus Zrt. tevékenységének célja, hogy nemzeti szintű turisztikai desztinációmenedzsment (TDM) szervezetként hozzájáruljon a hazai turisztikai kínálat piacra viteléhez, és ezáltal elősegítse a Magyarországon realizálódó belföldi és nemzetközi turizusból származó bevételek növelését. Ezzel támogatja a magyar gazdaságban újabb munkahelyek létrehozását és fenntartását, hozzájárul a magyar GDP kiegyensúlyozott növekedéséhez és pozitívan befolyásolja az ország folyó fizetési mérlegét.

A Magyar Turizmus Zrt. feladatait a központi egységeken kívül a belföldi hálózatát alkotó Regionális Marketing Igazgatóságai és Regionális Turisztikai Projekt Irodái, külföldi képviseletei és a Magyar Turizmus Zrt.-vel névhasználati szerződésben álló Tourinform-hálózat segítségével valósítja meg.⁶

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:376:0044:01:EN:HTML>

⁴ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0258+0+DOC+XML+V0//HU>

⁵ <http://itthon.hu/regio/balaton-regio/baltoni-rib>

⁶ http://majorj.no-ip.org/lapok/szakirodalommajorjanos/szakirodalom1/idfatsz/SKMBT_C45109041014033.pdf

A Magyar Turizmus Zrt. a belföldi turizmus élénkítése terén hangsúlyos szerepet szán az ország turisztikai régióiban működő Regionális Marketing Igazgatóságoknak (RMI). Az RMI-k/RTPI-k ennek érdekében a régió marketingtervében foglaltaknak megfelelően kapcsolatot tartanak a helyi turisztikai szolgáltatókkal és regionális szervezetekkel, részt vesznek a termékfejlesztésben, a kiadványok elkészítésében, képviselik a régiót, illetve annak szolgáltatóit a belföldi és külföldi turisztikai kiállításokon, valamint közreműködnek a regionális pályázatok kezelésében és elbírálásában.⁷

A turizmus irányítása a központi közigazgatással szoros összefüggésben a **helyi, megyei önkormányzatok közreműködésével valósul meg**: a turizmussal kapcsolatos önkormányzati feladatokról a helyi önkormányzatokról szóló (hatályát vesztt) 1990. évi LXV. törvény⁸ rendelkezett ugyan, de csak nagyon szűkszavúan.

A turizmussal kapcsolatos területi feladatokat jelenleg a 2012-től hatályos **új önkormányzati törvény**⁹ felsorolásszerűen említi (10. § (1) és (2) és a 13.§ (1) 13). szerint).

A 6. §. alapján „*a helyi önkormányzat feladatai ellátása során támogatja a lakosság önszerveződő közösségeit, együttműködik e közösségekkel, biztosítja a helyi közügyekben való széles körű állampolgári részvételt*”. Ez a rendelkezés összhangban van a turizmus területi feladatai ellátására a törvénytervezet alapján önkéntesen megalakuló turisztikai desztinációmenedzsment (TDM) szervezetek koncepciójával.

1.1 Turisztikai desztinációmenedzsment rendszer kialakítása

A 2005-13. évekre elfogadott Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia vezette be hazánkban a „turisztikai desztinációmenedzsment” fogalmát: egy adott település, vagy térség turizmusával kapcsolatos teendőit a helyi/térségi desztinációmenedzsment szervezet végzi. Ez lehet települési, kistérségi vagy egyéb önkormányzati társulás, amely a helyi lakosság, az önkormányzatok és a turisztikai szolgáltatók szoros együttműködésével a helyi turisztikai termékek, szolgáltatások fejlesztésével és promóciójával foglalkozik. A TDM-ek működése kizárólag alulról jövő kezdeményezésekkel (szervezetépítés és finanszírozás) valósulhat meg, azonban mind a központi államigazgatásnak (Nemzetgazdasági Minisztérium), mind a megyei közigazgatási hivataloknak, illetve a megyei és a települési önkormányzatoknak ezt a folyamatot katalizálniuk szükséges.

A helyi TDM szervezetek térségi összefogásával alakul ki egy-egy területegység kínálati profilja (területi TDM), a regionális szintű TDM szervezetek látják el a belföldi és határ menti marketing tevékenységet. A nemzeti turisztikai desztinációmenedzsment szervezet összehangolja a regionális szervezetek tevékenységét, kutatási szolgáltatásokkal, egységes informatikai rendszer működtetésével nemzetközileg is piacképes kínálatot alakít ki.

A turizmus rendszerének hazai átalakítása 2007 őszén megkezdődött, aminek támogatására a Kormány az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében az EU társfinanszírozású regionális operatív programokon keresztül két alkalommal pályázati rendszert hirdetett, illetve a Nemzetgazdasági Minisztérium 2010. december 15.-én TDM regisztrációs pályázati felhívást tett közre, mely 2015-ben némileg módosításra, kiegészítésre került.

⁷[http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/index/D91F488ECF26DE63C125753500351CEB/\\$file/turizmus%C3%A1llami%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1sa.pdf?OpenElement](http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/index/D91F488ECF26DE63C125753500351CEB/$file/turizmus%C3%A1llami%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1sa.pdf?OpenElement)

⁸http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99000065.TV

⁹ 2011. évi CLXXXIX. Törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
<http://www.kormany.hu/download/b/1e/60000/%C3%B6tv.pdf>

A Nemzetgazdasági Minisztérium először 2011. őszi kormány-előterjesztése¹⁰ tartalmazza a turizmusról szóló törvény tervezetét, valamint az általános és a részletes indoklást, melyek a korábbi tervek szerint együttesen kerültek volna beterjesztésre az Országgyűlés elé. Végül a módosított szövegű törvény-tervezet 2012. február elején került újabb közigazgatási egyeztetésre, ám az azóta mind jobban felerősödött centralizációs, paternalista tendenciákra visszavezethetően – korábbi sajtónyilatkozatok ellenére - sajnálatos módon mind a mai napig nem került sor parlamenti megvitatására¹¹. Időközben az NGM turizmustörvény elfogadtatásán dolgozó vezető munkatársai kicserélődtek, és olyan állásfoglalás született, hogy csak azt követően lehet benyújtani az országgyűléshez, ha elkészül az ágazat fejlesztésének irányait hosszú távon meghatározó turizmus koncepció¹².

A turizmusról és vendéglátásról szóló törvény megalkotását indokolja, hogy a turizmus folyamatos, hatékony és kiegyensúlyozott fejlődéséhez nélkülözhetetlen, hogy más ágazatokhoz hasonlóan a turizmus területén is törvényben legyenek meghatározva az állami feladatok.

A törvényjavaslat célja az, hogy meghatározza a turizmussal és a vendéglátással kapcsolatos állami és területi feladatokat, a turisztikai és a vendéglátó tevékenységek gyakorlásának általános feltételeit, a turizmusban érdekelt állami és egyéb szervezetek együttműködésének kereteit, elősegítse a turizmus és a vendéglátás céltudatos fejlesztéséhez szükséges feltételek kialakítását, valamint a turizmusban és a vendéglátásban működő vállalkozások működését és fejlődését.

A törvény megalkotását indokolja a turizmus és a vendéglátás magyar gazdaságban betöltött jelentős szerepe is. A turizmus interszektorális jellegéből adódóan számos nemzetgazdasági ág teljesítményéhez járul hozzá.

A törvénytervezet II. fejezete tartalmazza a turizmussal kapcsolatos állami és területi feladatokat és hatásköröket, a IV. fejezet pedig a közösségi fejlesztés és menedzselés pénzügyi forrásait jelöli ki:

1.2 A turizmussal kapcsolatos állami feladatok

- a) a nemzeti turizmus- és vendéglátás politika kialakítása és a nemzeti turizmus- és vendéglátás fejlesztési stratégiai dokumentumok (a továbbiakban: Stratégiák) elkészítése, valamint a Stratégiákban foglaltak végrehajtása,
- b) a turizmus és a vendéglátás közgazdasági és jogi feltételrendszerének kialakítása, annak érvényesítése és a végrehajtás ellenőrzése,
- c) az egyes turisztikai és vendéglátó tevékenységek feltételeinek megállapítása, a turisztikai és a vendéglátó vállalkozások létesítéséhez és működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek meghatározása,
- d) a nemzeti turisztikai desztináció-menedzsment tevékenység ellátása,
- e) a turizmus központi és területi szervezetrendszerének alakítása és működésük összehangjának biztosítása,
- f) a turisztikai tevékenységekkel és a vendéglátó tevékenységgel összefüggő közigazgatási hatósági feladatok ellátása,

¹⁰ <http://www.kormany.hu/download/5/d7/30000/turizm.pdf>

¹¹ ELŐTERJESZTÉS a Kormány részére a turizmusról és a vendéglátásról szóló törvényről (NGM-KIM, Budapest, 2012. február).

¹² <http://www.vg.hu/vallalatok/turizmus/soha-nem-kap-torvenyt-a-turizmus-437047>

- g) az államközi turisztikai kapcsolatok kiépítése, ápolása, részvétel nemzetközi együttműködésben, ideértve a turizmussal kapcsolatos feladatokat ellátó nemzetközi szervezetek, illetve az Európai Unió döntéshozatali mechanizmusában való részvételt is, továbbá a turizmussal kapcsolatos, a hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződések előkészítése és megkötése,
- h) a turizmus és vendéglátás statisztikai mérési rendszere szempontrendszerének meghatározása,
- i) az állami szervek és a helyi önkormányzatok, a gazdasági kamarák, valamint a szakmai szervezetek együttműködésének elősegítése, támogatása, valamint
- j) a turisztikai és a vendéglátó oktatás és szakképzés tartalmának fejlesztése.¹³

1. A nemzeti turisztikai desztináció-menedzsment szervezet (nemzeti TDM):

- a) részvétel a (turizmus)stratégia kidolgozásában és végrehajtásában,
- b) turisztikai kutatások készítése a hazai turizmus egészét jellemző gazdasági, társadalmi folyamatokra vonatkozóan,
- c) a nemzeti turisztikai marketing feladatok ellátása a regionális turisztikai desztináció menedzsment szervezetekkel együttműködve,
- d) részvétel nemzetközi turisztikai projekteknél,
- e) a turizmus eredményeinek, illetve a szektort befolyásoló gazdasági folyamatok elemzése, értékelése, valamint előrejelzések készítése,
- f) a turizmusfejlesztés eredményeinek figyelemmel kísérése,
- g) a helyi, térségi és regionális turisztikai desztináció-menedzsment szervezetekkel közösen az országos turisztikai információs rendszer működtetése, valamint a turisztikai desztináció-menedzsment szervezetek részére a felhasználói informatikai szolgáltatások biztosítása¹⁴.

A turizmus stratégiai szemléletű fejlesztése érdekében a nemzeti TDM szervezet a nemzeti turisztikai marketing feladatok mellett ellátja a helyi, térségi és regionális turisztikai desztináció menedzsment szervezetek működésének összehangolását és csak nemzeti szinten megvalósítható turizmusfejlesztést ösztönző szolgáltatások nyújtásával fokozza a nonprofit turisztikai intézményrendszer működésének hatékonyságát.¹⁵

A nemzeti TDM szervezet tevékenységi körébe tartozó feladatok egy része közfeladat, amelyeket költségvetési forrásból indokolt finanszírozni, más része pedig a helyi, térségi, regionális TDM szervezetek számára kedvező feltételekkel történő – önköltségi áron – szolgáltatás-nyújtás (pl. célzott kutatások). A szolgáltató jellegű tevékenységet az indokolja, hogy a nemzeti TDM szervezeten belül összegyűlt információk, tudás iránt nemcsak a kormányzati, hanem a helyi, térségi, regionális TDM szervezetekben is igény van.

1.3 A turizmussal összefüggő területi feladatok

A turizmussal összefüggő területi feladatokat a turisztikai desztináció-menedzsment szervezetek látják el.

1.) A helyi turisztikai desztináció menedzsment szervezet (helyi TDM) az ország turisztikai vonzerővel és szolgáltatásokkal rendelkező bármely településén az érintett települési önkormányzat, a turizmusban érdekelt vállalkozások, civil és egyházi szervezetek

¹³ törvénytervezet 2.§.

¹⁴ törvénytervezet 3.§.

¹⁵ törvénytervezet, részletes indoklás

önkéntes részvételével alapítható, amelynek célja a desztináció turisztikai kínálatának kialakítása, fejlesztése, a desztinációba érkező látogatók informálása. A helyi TDM több település együttes részvételével is létrehozható. Amennyiben a helyi TDM-ben több település is részt vesz, illetékességi területe megegyezik az érintett települési önkormányzatok illetékességi területével. Egy települési önkormányzat egy helyi TDM szervezetben lehet tag és annak döntéshozatali eljárásában az önkormányzat(ok) nem rendelkezhet(nek) szavazati többséggel¹⁶.

A helyi TDM:

- a) összefogja az illetékességi területének turisztikai szereplőit,
- b) szervezi a helyi turizmust,
- c) ellátja a helyi turisztikai termékfejlesztést,
- d) ellátja a turisztikai információszolgáltatást turisztikai információs iroda fenntartásával,
- e) gyűjti a helyi turisztikai desztináció turisztikai alapadatait és átadja az országos turisztikai információs rendszer részére,
- f) a helyi turisztikai desztináció turisztikai teljesítményének mérésére monitoring rendszert működtet,
- g) kapcsolatot tart a helyi turizmusban érdekelt szereplőkkel, valamint
- h) részt vesz a térségi turisztikai desztináció-menedzsment szervezetben.

A törvényjavaslat a turizmussal kapcsolatos területi feladatokat az önkéntesen, alulról szerveződő turisztikai desztináció-menedzsment szervezeti rendszerhez kapcsolódóan határozza meg.

A rendszer kialakítása a turizmus fejlesztésének egyik stratégiai pillére. A TDM rendszer célja a turizmus versenyképességének növelése, a desztináció turisztikai teljesítményének fokozása, a látogatók megelégedettségének emelése, a turisták desztinációhoz köthető információkkal való ellátottságának javítása, a turizmusban szereplők naprakész üzleti információkkal történő ellátásának biztosítása. E szervezetek jelenleg elsősorban a hasonló nemzetközi példák, általánosan elfogadott szakmai irányelvek alapján működnek. Jogszabályi háttere az egyesületi vagy non-profit korlátolt felelősségű társaság jogi személyi formákhoz kapcsolódóan létezik.

Az önkéntesen alapuló helyi TDM szervezetek megalakulásának feltétele a turisztikai kínálat és kereslet megfelelő színvonala, és a vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek közötti együttműködési készség.

A turisztikai intézményrendszeren belül a helyi szintű turisztikai feladatokat ellátó szervezeti szint az elmúlt években indult fejlődésnek. A szervezetek – a korábbi, elsősorban turisztikai promóciós feladatokat ellátó – helyi információs irodáktól vagy igazgatási jellegű feladatokat ellátó megyei turisztikai hivataloktól a széleskörű partnerségi kapcsolaton alapuló működésben és feladatvégzésben különböznek. Tevékenységük helyi szinten kiterjed többek között a turisztikai termékfejlesztésre, információszolgáltatásra, képzésre, minőségbiztosításra stb.

A helyi TDM szervezetek nyilvántartását a turizmusért felelős minisztérium (NGM) végzi. A regisztráció és annak nyilvánossága biztosítja a szervezeti struktúra területi átláthatóságát. A helyi TDM szervezetek finanszírozása az együttműködésben résztvevők közös tehervállalásával történik, amit kiegészíthetnek pályázati és egyéb támogatási források, valamint saját bevételek.

¹⁶ Törvénytervezet 5.§.

2.) A térségi TDM szervezetek a TDM struktúra következő lépcsőjét alkotják. Térségi TDM szervezet a regisztrált helyi TDM szervezetek együttműködésével jön létre, legalább két regisztrált helyi TDM szervezet hozhatja létre¹⁷, vagy regisztrált helyi TDM szervezettel együttműködő, ugyanazon térségi desztináció területén működő, egyéb helyi turisztikai szervezetek közösen hozhatják azt létre. A térségi desztináció területi kiterjedését minden esetben a komplex tájegységi kínálatra tekintettel kell meghatározni. A főváros az ország kiemelt jelentőségű, egységes desztinációja, ezért a helyi és térségi TDM feladatok ellátását egységes szervezeti rendszerben indokolt ellátni.

A térségi TDM:

- a) szervezi a térségi turizmust,
- b) piacra viszi belföldön a térségi turisztikai kínálatot,
- c) gyűjti a térségi turisztikai desztináció turisztikai alapadatait és átadja az országos turisztikai információs rendszer részére,
- d) a térségi turisztikai desztináció turisztikai teljesítményének mérésére monitoring rendszert működtet, valamint
- e) részt vesz a régiós turisztikai desztinációs szervezetben.

A térségi TDM szervezet tehát a tagok közös célok megvalósítását célzó együttműködésének biztosítása mellett, elsősorban az adott turisztikai térség belföldi piacra vitelével, marketingtevékenységével foglalkozik. A térségi TDM szervezetek működésének finanszírozásában a helyi szervezetek mellett a megyei önkormányzat – amely számára az önkormányzatokról szóló törvény határoz meg a turizmussal kapcsolatos feladatot – is részt vesz, amit kiegészíthet a pályázati, saját és egyéb bevétel.

3.) A regionális TDM szervezet a területén található térségi TDM szervezetek, ezek hiányában az érdekelt helyi TDM szervezetek, valamint a régió területén működő, a regionális turizmusban érdekelt egyéb szervezetek részvételével hozható létre, amelynek célja a turisztikai kínálatának szervezése, alakítása, fejlesztése és elsősorban belföldön történő értékesítése. A regionális TDM illetékességi területe a turisztikai régió. A regionális TDM szervezetek között nem lehet területi átfedés¹⁸.

A regionális TDM:

- a) szervezi a régió turizmusát,
- b) elkészíti a régió turisztikai fejlesztési stratégiáját,
- c) gyűjti a régió turisztikai alapadatait, és átadja az országos turisztikai információs rendszer részére, az abban foglalt struktúrának megfelelően,
- d) a desztináció turisztikai teljesítményének mérésére és a stratégia megvalósításának figyelemmel kísérésére monitoring rendszert működtet, valamint
- e) kapcsolatot tart a turizmusban érdekelt régiós szereplőkkel.

A regionális TDM szervezetek az egyéb turizmus-szervező feladataik mellett elkészítik a turisztikai régiók fejlesztési stratégiáját és közreműködnek annak végrehajtásában, figyelemmel kísérik a megvalósítást. A regionális TDM szervezetek finanszírozásában a tagok által fizetett tagdíj és hozzájárulás mellett az állami költségvetés turisztikai célú előirányzataiból származó támogatás is megjelenik az általa ellátott állami feladatok arányában. A szervezet tulajdonosi szerkezetében 50% az állami és 50% a piaci szereplők részesedése¹⁹.

¹⁷ Törvénytervezet 6.§. 1. bek.

¹⁸ Törvénytervezet 7.§.

¹⁹ Törvénytervezet részletes indoklás 48.o.

2. DESZTINÁCIÓMENEDZSMENT RENDSZER FEJLESZTÉSE ZEMPLÉNBEN

Zemplénben négy tourinform iroda működési körében formálódtak olyan helyi szakmai közösségek, melyek alulról építkezően, a helyi turizmussal, vendéglátással foglalkozó – s az ezekhez kötődő – intézmények, vállalkozások igényeinek artikulálására, szolgálatára szerveződtek²⁰.

Az egyes irodák: Abaújszántón az Abaúji-hegylaj, Sárospatakon a város és bodrogközi, Tokaj-hegylajai vonzaskörzetének, Sátoraljaújhelyen szintén a város és a Hegyköz, míg Tokajban a város és a Tokaj-hegylajai borvidék déli részének turisztikai szereplőit, egyesületeit segítették a helyi önkormányzatokkal együttműködésben.

A Zemplén térség északi részén pedig a sajátos nemzetiségi, ökológiai, kulturális és határon átnyúló kapcsolatokra épülő Zemplén-Hegyköz helyi TDM kezdeményezésére egy ötödik egyesület is működik, mely információs irodával is rendelkezik²¹.

2.1 Zemplén térségi TDM szervezet létrehozása

A közösségi turizmusfejlesztés egyik kritériuma az érdekeltek és érintettek legszélesebb körben történő bevonása. A turisztikai együttműködések vizsgálata az elmúlt évtizedek kedvelt témájává vált, számos szerző foglalkozott a turisztikai partnerségek kialakulásával és azok fejlődésével mind elméleti síkon, mind konkrét esettanulmányok formájában²². Elsősorban a turizmusfejlesztés során oly sokszor tapasztalható koordináció és kohézió hiányából fakadó negatív következmények hívták fel a turizmusban tevékenykedők figyelmét az "érdekelt felek" integrációjának szükségességére.

Mivel a turizmus szektorban számos szereplő tevékenykedik, meglehetősen nagy kihívást jelent az érintett és érdekeltek – egyének, szervezetek – céljainak és tevékenységeinek az összehangolása. A turizmus zempléni szereplőinek körében ez a következőképpen alakult²³:

- Érdekeltek a turizmus fejlesztésében mindazok, akik abból közvetlenül vagy közvetve élnek, s aktív részvételükkel biztosítják a termék minőségét.
- Érintettek azok, akiknek nincs közvetlen anyagi hasznuk a turizmus fejlődéséből, de annak hatásait (el)viselni kénytelenek.

A helyi és a térségi szintű turisztikai fejlesztések célja elsősorban az, hogy:

- bővítse az érdekeltek körét, valamint
- az érintettek minél szélesebb körét érdekeltté tegye a turizmus fejlesztésében.

Ma már a hazai nyelvhasználatban is kezd elterjedni a stakeholder kifejezés, amely az érintettek és érdekeltek összefoglaló terminológiája.

Az elvégzendő feladat Zemplénben is jellemzően közösségi jellegű, ezért a szervezet kialakításában a közösségi érdek súlyozott jelenléte volt kívánatos, azaz a tulajdonosi körben a nagyobb tulajdonrészt azok a szereplők birtokolják, akik ezt testesítik meg. A térségi TDM kialakítása kapcsán a területi lehatárolás egyértelmű volt, hisz azt egyrészt a régiós fejlesztési stratégia kijelölte, s teljes mértékben egybeesett az érintett aktorok szándékaival.

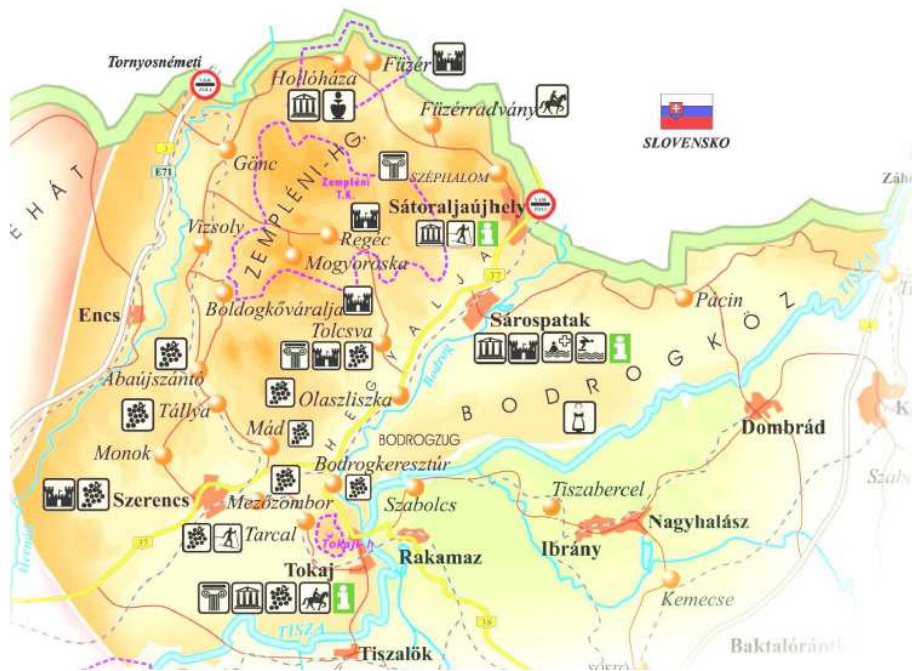
²⁰ http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-22176/p.112.MK_2008_DL_%20TDM_Zempl%20ben.pdf

²¹ <http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-42409/DL2.Turizmusfejl.pdf> 82.p.

²² Raffay Á.: Stakeholderek bevonása a városi turizmusfejlesztésbe

http://twilight.vein.hu/phd_dolgozatok/raffayagnes/tezis.pdf

²³ <http://publikacio.uni-miskolc.hu/docoldal/index.php?Pid=42409> 85.p.

1. ábra: Zemplén turisztikai desztináció
Forrás: TDM-rendszer: az észak-magyarországi példa²⁴

Vita a szervezeti formát illetően bontakozott ki: a minden érdeklődő bevonását lehetővé tevő egyesületi forma, illetve a turizmustörvény-tervezet és TDM regisztrációs eljárás szerinti megközelítést képviselő helyi TDM szervezetek alkotta zárt szervezet tekintetében. Mérlegelve a térségi regisztráció célszerűségét, a két lehetséges forma (1. sz. táblázat) közül a nonprofit kft megalapítása vált realitássá.

1.sz. táblázat

Sáropatak és Környéke Turizmusáért Egyesület

Melléklet:
 a nonprofit kft és az egyesület összehasonlítása

Összehasonlítási szempontok	Non profit Kft	Egyesület
A társaság személyisége	Jogi	társadalmi szervezet - jogi
Minimális taglétszám	1 tag	10 tag
Maximális taglétszám	A működőképesség határa	A működőképesség határa (ez a forma bír el a legtöbb tagot)
Tagok köre	Jogi személyek és természetes személyek egyaránt	Jogi személyek és természetes személyek egyaránt
Alapító dokumentum	Társasági Szerződés (alapszabály, alapító okirat): a közhasznú tevékenységet a társasági szerződésben meg kell határozni	Alapszabály v. alapító okirat: itt kell rendelkezni az egyesület nevééről, céljairól és székhelyéről, valamint szervezetéről
Alapítás, változás, fenntartás költségei	Jogi, eljárási költségek, fenntartás (megbízási, v. munkaviszony az ügyvezetőnél) nagyobbak	Alapítási, módosítási és fenntartási költségek kedvezőbbek, díjazás nincs.
Törzstőke minimális összege	500 ezer Ft	Nincsen jogszabályi előírás
A tagok felelőssége	Tulajdonrész erejéig	A tagok – a tagdíj megfizetésén túl - az egyesület tartozásaiért saját vagyonukkal nem felelnek
A tagok együttműködése	Feladat, tevékenység-orientált, feladat-felelősség-hatáskör pontos megosztásával	Önkéntes és öntevékeny, közös motiváción alapuló, együttműködési szándék a közös tevékenységek ellátásában
Tagok személyes közreműködése	lehetséges	Kötelező, illetve csak akkor működőképes
Legfőbb hatalmi szerve	Taggyűlés	Egyesületi közgyűlés

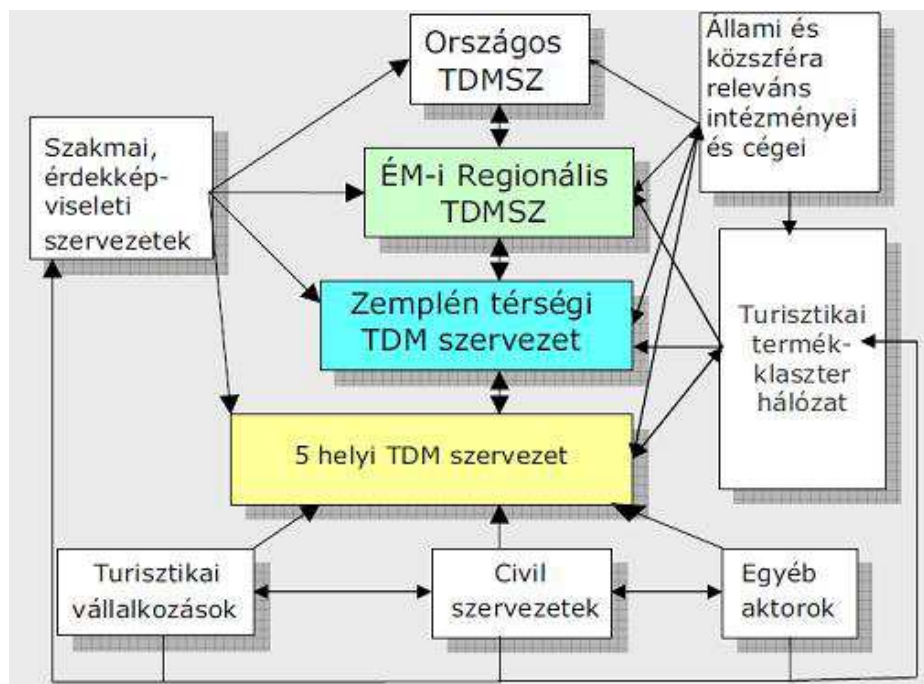
²⁴ www.turizmusonline.hu/download.php?id=5184

A térségi TDM megalakítására 2011 decemberében az 5 helyi TDM egyesület azonos mértékű törzsbetét hozzájárulásával nonprofit kft formájában került sor, sárospataki székhellyel.

2. ábra: Tokaj-hegyalja-Zemplén-Abaúj Térségi TDM Nonprofit Kft megalapítása (Sárospatak, 2011).

A térségi meghatározó turisztikai termékcsoportok menedzselési feladatai az 5 egyesület között kerültek megállapodás alapján felosztásra. Így a tokaji TDM vált a bor-és gasztroturizmus, Sárospatak a kulturális turizmus, Sátoraljaújhely az aktív turizmus, Füzér a falusi turizmus és Telkibánya az ökoturizmus térségi „gesztorává”.

3. ábra: Zempléni TDM szervezetek egymásra épülése

A nonprofit kft szakmai munkáját a TDM menedzserek tanácsa irányítja szoros szakmai együttműködésben, a munkát a helyi TDM szervezetek munkaszervezetei végzik.

Az elmúlt időszak jelentős közös munkája a - tokaji TDM gesztorságával koordinált - VITOUR LANDSCAPE projekt²⁵.

, melynek keretében a világörökségi borvidéken fellelhető látnivalók hangos okostelefonos idegenvezetés formájában a csatlakozó települések által feltöltött túrák, séták ingyenes bemutatását, fotóanyagok elkészítését és az ehhez szükséges technikai fejlesztést tartalmazta. A rendszer nyitott most már minden zempléni települési és szolgáltatói csatlakozásra.

Amit a rendszer fokozatos feltöltése után tud²⁶:

- online és offline üzemmód (hogy ne kelljen az adatforgalomért fizetni),
- egy-egy település, valamint teljes térség térképe,
- a teljes Zemplén összes TDM szervezetének portáljáról is letölthető adatbázis, illetve kezelőfelület,
- hangos navigáció – mintha valóban kézen fognánk a vendéget, s amely nemcsak a látnivalókról, hanem a szolgáltatókról is tájékoztatást nyújtanak,
- önálló bemutatkozási lehetőség, kezelőfelület minden csatlakozó szolgáltató számára, nyitva-zárva üzemmód,
- önálló bemutatkozási lehetőség a borászatoknak, akik a pince / borászat mellett a borskálát is bemutathatják,
- Hangos útikalauzként elegendő csak zsebre vágni a készüléket, mivel a felfedezés közben úgylátványosságától látványosságig vezeti a vendéget a rendszer.

Minden látványosság (leírások és azok hangjai, képei), illetve további érdekes történet automatikusan a megfelelő helyen és időben jut el a felhasználóhoz (a GPS-es mobilnak köszönhetően). Az alap rendszer a fogyasztóknak ingyenes, fizetők lehetnek viszont a vezetett séták és túrák. Az adatfeltöltés függvényében válhatnak elérhetővé a világhálón és a mobil App-store-okban is.

A térségi TDM marketing céljaira közös honlap kialakítására és üzemeltetése is sor került, s elindult a térségi TDM minősítési eljárás.

A jogi bizonytalanság és az önkormányzati törvény 2012. évi bevezetése, az önkormányzatok intézmény-fenntartási feladatainak nagymérvű csökkentése, s ezzel egyidejűleg a turizmussal összefüggő feladataik nevesítése egyes TDM-eknél oda vezetett, hogy a funkciócsökkentés hatására a turizmus a látványpolitizálás könnyűnek látszó terepévé vált. A „vegyes” összetételű civil szervezeteket (önkormányzatok nem kerülhetnek többségbe) már nem övezte az a „bizalom”, ami a helyi TDM –ek 2011. évi alakulásakor még fennállt.

Márpedig a térségi TDM minősítési rendszer sarkalatos kérdése a megyei önkormányzattal való együttműködési megállapodás megkötése. Ebben a kérdésben sajnos a zempléni TDM-ek nem jártak eredménnyel, de sem a megyében, sőt az egész régióban nem került NGM regisztrációra új térségi TDM.

²⁵ <http://www.interreg4c.eu/projects/project-details/?project=97-innovative-sustainable-development-policies-and-strategies-for-the-effective-safeguarding-and-innovative-enhancement-of-european-unesco-world-heritage-wine-growing-landscapes&>

²⁶ http://sarospatak.eu/wp-content/uploads/SKTE_eln%C3%B6ks%C3%A9gi_2013_1.doc.

4. ábra: A Guide@Hand nyitóképernyője

Forrás: www.tokaj-zemplen.com

2.2 Térségi TDM regisztráció és pályázat előkészítése

A turizmusról és vendéglátásról szóló törvény tervezetének „elakadása” ellenére, 2015 novemberében EU társfinanszírozású pályázati felhívás²⁷ került közzétételre (GINOP 1.3.4-15 Turisztikai szervezetek (TDM) fejlesztése) a helyi és térségi TDM szervezetek fejlesztése szándékával. A Tokajhegyalja-Zemplén-Abaúj Térségi TDM nonprofit kft tagjai megvizsgálták és megvitatták a pályázati felhívás térségi TDM szervezetekre vonatkozó részleteit, melyek lényege a következőkben foglalható össze:

1. A pályázati felhívás szakmai kérdései

Térségi TDM szervezetnek minősül a 200 ezer vendégéjszakát meghaladó, legalább két, földrajzilag egységnek tekinthető helyi szervezetből álló térségi TDM szervezet. Előnyben részesül az a térségi TDM szervezet, amelynek megalakításában vagy bővítésében a támogatási kérelem beadását megelőző egy éven belül regisztrált, a többi taggal földrajzilag egységnek tekinthető helyi TDM szervezet is részt vesz.

A térségi TDM szervezetek feladata piacépes kínálat kialakítása és belföldi piacra vitele. Az igényelhető vissza nem térítendő támogatás összege: térségi TDM szervezetek esetén minimum 30, maximum 65 millió Ft. A támogatás maximális mértéke térségi TDM szervezetek esetén az összes elszámolható költség 85%-a.

Támogatás a következő tevékenységekre igényelhető, amelyek közül legalább három feladatcsoportból kötelező betervezni és megvalósítani tevékenységet:

Termékfejlesztés – kötelező tevékenység

- A helyi szinten túlmutató (a helyi útvonalak összekapcsolásával) tematikus útvonalak kialakítása (pl. gyalogos, kerékpáros, lovas, nordic walking, vízi stb. tematikus útvonalak

²⁷ <https://www.palyazat.gov.hu/ginop-134-15-turisztikai-szervezetek-tdm-fejlesztse>

kijelölése, „branding” típusú kitáblázása, felújítása a hatályos előírások alapján, csak a meglévő turista- és gyalogutak karbantartásával);

- tematikus csomagajánlatok kidolgozása.

Marketing tevékenység – kötelező tevékenység (elszámolható összköltség max.50%-a)

- *Belföldi marketingtevékenység (több, maximum 4 nyelvű honlap on-line foglalási lehetőséggel, kommunikációs kampányok, turisztikai vásári részvétel a helyi szervezetekkel összehangoltan, (nyomtatott formában kizárólag térkép vagy éves rendezvénynaptár);*
- *térségi arculat kialakítása, meglévő frissítése, továbbfejlesztése;*
- *turisztikai kártyarendszer kialakítása és bővítése a térségi TDM által lefedett teljes desztinációra;*
- *külföldi marketing tevékenység azon országban, ahonnan a regisztrált vendégéjszaka szám az összes vendégéjszakán belül eléri a 20%-ot;*
- *infokommunikációs fejlesztés (honlap, IT rendszer megújítása, modernizálása, fejlesztése, egységes desztinációs/térségi szintű TDM-IT rendszer fejlesztése és implementációja), max. a teljes elszámolható költség 10%-a.*

Szemléletformálás, oktatás és képzés - kötelező tevékenység

- *Részvétel államilag elismert oktatási intézmény szervezésében megvalósuló TDM tematikájú szakmai képzésen;*
- *a munkaszervezetek munkatársainak legalább 2 hetes, legfeljebb egy hónapos gyakornoki részvétele külföldi munkaszervezetek tevékenységében (gyakornoki program) (a képzéshez a TDM szervezeteknek minimum 50%-os mértékben, saját erőből is hozzá kell járulniuk);*
- *tematikus, célcsoportra fókuszált szakmai rendezvények – például kulturális-, öko-, kerékpáros-, egészségturizmus szolgáltató részére.*

Monitoring – kötelező tevékenység

- *Térségi szintű monitoring adatbázis létrehozása, működtetése a Magyar TDM Szövetség által ajánlottak szerint (olyan monitoring-adatbázist készítése, amely xml interface-szel képes kapcsolódni központi adatgyűjtő-rendszerhez);*
- *negyedéves beszámoló a desztináció működéséről egységes tematika szerint a Nemzetgazdasági Minisztérium részére.*

Önállóan nem támogatható, kötelező kapcsolódó tevékenység

- *a nyilvánosság biztosítása.*

A térségi nonprofit kft tagjai a fenti – dőlt betűvel szedett - szakmai tevékenységek mélyebb kimunkálásában és megvalósításában látják a kiírás szerinti pályázat szakmai tartalmának célszerű meghatározását. Különösen előnyösnek tekinthető a térség piacra vitele szempontjából, hogy a pályázati költségvetés marketingre 50 és az infokommunikációs fejlesztésekre 10 százaléka tervezhető. Az önállóan nem támogatható, választható kapcsolódó tevékenységek köréből nem került megjelölésre támogatandó tevékenység.

A támogatási kérelem benyújtása 2016. január 4.-étől 2018. január 4-ig lehetséges, azzal, hogy a kérelmek elbírálása szakaszosan történik úgy, hogy az értékelések kezdő dátumai az adott napig beérkezett támogatási kérelmek. Előfeltétel, a térségi TDM regisztrációs eljárás lefolytatása, aminek feltételeit az NGM újjól meg határozta.

2. A térségi TDM regisztrációs eljárás²⁸

A szakmai kritériumok teljesítésén alapuló regisztráció segítségével a TDM szervezetek megkülönböztethetővé válnak az egyéb turisztikai együttműködésen alapuló szervezetektől.

A megfelelő tagsági körrel és szolgáltatói reprezentativitással rendelkező, TDM feladatokat ellátó szervezetek az önkéntes, a lehető legegyszerűbb adatbekérésen és az alapkövetelmények teljesítésének vizsgálatán alapuló regisztrációs folyamatot követően regisztrációs számot kapnak. A regisztráció folyamatát a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) Turisztikai és Vendéglátóipari Főosztálya bonyolítja le. A folyamat során a szervezetekről adatbázis kerül kialakításra.

A regisztrációs eljárás során választható tevékenységek (pontozási szempontok)

Termékfejlesztés/projektmenedzsment

1. régióval egyeztetett kutatási módszertan, a módszertan helyi TDM-eknek való átadása a kutatás elkészítéséhez, a helyi TDM szervezeteken keresztül beérkezett információk elemzése.
2. a desztináció önálló, más desztinációval össze nem hasonlítható egyedi kínálati profiljának kialakítása érdekében fejlesztési koncepció kialakítása, az egyes szintekkel együttműködésben (helyi szervezetektől beérkezett adatok szintetizálása, elemzése, koncepcióalkotás).
3. programtervezés, koordinálás – rendezvények időpontjának összehangolása, programok turisztikai hatásvizsgálata helyi TDM szervezeteken keresztül.
4. ajánlatok összeállítása a helyi TDM-ek által átadott ajánlati elemekből (a kínálati elemek összeállítása értékesíthető terméké, az értékesítést nem a TDM szervezet végzi, hanem erre jogosítványokkal rendelkező (utazási)iroda (akár TDM tag is lehet)).

Turisztikai információs rendszer működtetése

1. térségi jelentőségű látogatóközpont üzemeltetésében való részvétel (amennyiben ez a TDM tagsági körhöz kapcsolható, ill. érdekeltég áll fenn).
2. turisztikai, foglalat is lehetővé tévő információs honlap fenntartásában való részvétel (országos rendszerhez csatlakozóan).
3. a helyi ajánlati elemekből összeállított ajánlatok feltöltése az információs rendszerbe (Termékfejlesztés 4. ponthoz kapcsolódóan).
4. turisztikai táblarendszer arculati elemeinek, módszertanának kidolgozása (térségi szinten fontos, hogy egységes arculatú, és tartalmában is egymásra épülő információs táblarendszer alakuljon ki egy desztinációban).

Folyamatos kapcsolattartás, együttműködés

1. turizmusban érdekelt szervezetekkel.
2. potenciális tagsági körrel való kapcsolattartás (pl. megyei önkormányzat).
3. regionális TDM szervezetben való részvétel (amennyiben releváns).
4. hálózatépítés, együttműködés, klaszteresedés elősegítése.

Marketing tevékenység

1. Marketing koncepció készítése (nagy hangsúllyal a márkaképzésre, itt jelennek meg egységes kínálatként olyan tájegységek, amelyhez már érdemes önálló marketingtevékenységet társítani).
2. Egységes, csak az adott térségre jellemző arculat kialakítása.

²⁸ <http://ngmszakmaiterulet.kormany.hu/turisztikai-desztinacio-menedzsment-szervezetek-tdm-regisztracioja>

3. Kistérségi/tájegységi belföldre koncentráló turisztikai promóció (külföldi promóció a régiós és nemzeti TDM szinttel összhangban).
4. Marketing kommunikációs kampányok tervezése (összehangolása, együttműködés) és gyakorlati megvalósítása.
5. A több szintet átfogó turisztikai kártyarendszer működtetésében való részvétel.
6. Marketing szolgáltatások nyújtása helyi TDM szervezetek számára (bevételek növelése és tagsági kör szélesítése a cél).

Szemléletformálás/oktatás és képzés települési szinten

1. a térségi minőségbiztosítási, vagy védjegyrendszerhez kapcsolódó tanfolyam.

Monitoring

1. A helyi TDM szervezetektől beérkezett adatok alapján a turizmus hatásainak elemzése.
2. a szervezet működésének értékelése érdekében kutatás.

A fogyasztói elégedettség mérése, a visszajelzések gyűjtése

1. saját, a desztináció egyedi arculatát támogató minőségbiztosítási rendszer kialakítása.
2. a helyiekhez beérkező visszajelzések térségi szintű elemzése.

A TDM regisztrációban vállalt tevékenységlistához kötelezően csatolandó mellékletek:

- a) Alapító okirat, vagy Társasági Szerződés
- b) Együttműködési megállapodás a megyei önkormányzat(ok) és a TDM szervezet között (ebben a
 - turisztikai szakmai feladat átadás/megosztás bemutatása: az önkormányzat és TDM szervezet között, különösen az információs iroda (amennyiben megyei fenntartású), a marketingtevékenység és a rendezvényszervezés tekintetében
 - az önkormányzatok a turizmust érintő döntéseik előterjesztéseit a térségi TDM szervezet véleményének kikérésével és figyelembevételével hozzák
 - az információs irodát az önkormányzat a térségi TDMSZ megszűnése, ellehetetlenülése esetén kötelezően továbbműködteti a korábbi feltételeknek megfelelően (kizárólag abban esetben, ha a desztinációban korábban önkormányzat által működtetett információs iroda létezett))
- c) TDM szervezet szolgáltatási rendszerének ismertetésére vonatkozó együttműködési megállapodások (saját szolgáltatások külső-belső partnereknek)
- d) Tagdíjrendszer bemutatása, ezen belül az önkormányzat(ok) éves hozzájárulása a TDM szervezet költségvetéséhez
- e) TDM menedzser önéletrajza, a TDM menedzser végzettségének bemutatása, ill. arra vonatkozó nyilatkozat, hogy a TDM szervezetet folyamatosan olyan TDM menedzser vezeti, aki rendelkezik TDM szakirányú képzettséggel (a TDM menedzser esetleges változásától függetlenül)
- A TDM szervezet elnöke, menedzsere
- f) nem lehet önkormányzati, kistérségi társulási tisztségviselő, munkatárs, képviselő
- g) nem lehet más helyi/térségi TDM szervezetben egyidejűleg tisztséget viselő személy továbbá a TDM szervezet menedzsere
- h) pályázati úton kerül(t) kiválasztásra és
- i) 5 év gyakorlattal rendelkezik a turizmus területén.
- j) Döntéshozatali folyamat bemutatása, amely alapján a szakmai döntéshozatal biztosított
 - Elvárás: önkormányzatok önállóan nem kerülhetnek többségbe a döntéshozatal során (pl. helyi TDM képviselőt és megyei önkormányzati részvételen keresztül sem)
- k) Éves beszámoló (nonprofit Kft esetében a Számviteli Tv. szerinti éves beszámoló)

- l) Tagsági kör bővítésére vonatkozó elképzelés bemutatása
 m) Hozzájáruló nyilatkozat az adatok adatbázisban való szerepeltetéséhez. Nyilvános adatok: szervezet neve, kapcsolattartó neve, elérhetősége, regisztrációs száma

A 2016. január 22-én aktualizált NGM 'Útmutató térségi' elnevezésű file kiegészült egy „n” ponttal, mely tartalmazza a térségi TDM-ek regisztrációjához szükséges desztinációfejlesztési stratégia vázlatpontjait, továbbá belekerült az értékelési szempontrendszer is, megkönnyítendő a stratégia elkészítését.

n) Térségi TDM fejlesztési stratégia²⁹ az alábbi tartalommal:

A stratégia időtávja: legalább 5 év

1. Vezetői összefoglaló (max.2 oldal)
2. Helyzetelemzés (max.10 oldal)
 - Kereslet-kínálat elemzése
 - A helyi szintek kínálatát meghatározó attrakciónak, szolgáltatásoknak és azok térségi szintű integrálási lehetőségének elemzése
 - Piacelemzés - vendégkör célcsoportok szerinti elemzése (bel- és külföldi turisták szemszögéből egyaránt), potenciális piacok
 - Verseny-társ-analízis, kiemelve az egyedi jellemzőket, hasonló kínálattal rendelkező, hazai térségek vizsgálata
 - Szervezeti háttér, kapcsolatrendszer elemzése
 - A térségben működő helyi TDM szervezetek bemutatása
 - Egyéb, a helyi és a térségi TDM szervezet fejlesztésében érintett szervezetek
 - SWOT analízis
3. Jövőkép meghatározása (max. 6 oldal)
 - Meglévő vagy kialakítandó kínálati profil
 - Létrehozandó szervezet kínálatának piaci pozicionálása (pozicionálás, versenyképesség)
 - Illeszkedés a Magyarország -brand-hez

Felhívják a figyelmet, hogy a stratégia tartalmi értékelése a közétett szempontok figyelembe vételével történik, a véleményezésében a Magyar TDM Szövetség is közreműködik.

A térségi TDM regisztráció módosított feltételei tehát a zempléni helyi TDM-ek tisztségviselői, menedzserei előtt is ismertek, s formálódik az a szándék, hogy ebben az évben az NGM regisztrációs eljárás előkészítésre kerüljön, s politikai támogatással a megyei önkormányzattal is lehetővé váljon az együttműködési megállapodás megkötése.

Ennek bonyolultsága abban rejlik, hogy az együttműködési megállapodásban rendelkezni kell a közösségi turizmusfejlesztési és marketing feladatok átadásáról, megosztásáról, amire viszont a BAZ megyei fejlesztési program operatív részprogramja 4. pontja (Természeti és kulturális örökségértékek turisztikai célú fenntartható hasznosítása) két nevesített tételt tartalmaz:

1. Turisztikai desztinációk integrált fejlesztése - attrakciófejlesztés
2. Megyei szinten összehangolt turisztikai marketing és értékesítés-ösztönző tevékenység – TDM szervezetfejlesztés.

Jelen pillanatban nem látható, hogy a kormányzati és a megyei politika – a térségi TDM pályázati felhívás közzétételén túl – mennyiben fogja a zempléni TDM szervezeteket valós és szakmai céljait önállóan megvalósítani tervező partnernek tekinteni.

²⁹ <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/turisztikai-desztinacio-menedzsment-szervezetek-tdm-regisztraci%C3%B3ja>

3. HATÁRON ÁTNYÚLÓ TURIZMUSFEJLESZTÉSI PÉLDÁK ZEMPLÉNBEN

3.1 A Kárpátok régió, mint vonzó turisztikai desztináció kialakítása

A 2011-2014 években, mintegy 200 ezer eurós költségvetéssel megvalósított EU-ENPI HUSKROUA/0901/026 számú „CARAT” projekt³⁰ keretében négy ország Keleti-Kárpátokban elhelyezkedő szervezetei – kassai gesztország mellett - arra vállalkoztak, hogy egy határokon átívelő desztinációs együttműködés alapjait rakják le.

- Főpályázó: Košice - European Capital of Culture 2013
- Partnerek:
 - Sárospatak Város Önkormányzata, Hungary,
 - Fondul de dezvoltare a euroregiunii carpatice , Baia Mare.
 - Hromadska organizatsija „Karpatska Fundatsija“, Ukraine, Uzhgorod.
 - Maramures County Council, Baia Mare Romania.

Hazánkból tehát Sárospatak Város Önkormányzata lett a szerződő partner, a szakmai feladatokat pedig megbízásából a Sárospatak és Környéke Turizmusáért Egyesület – mint helyi TDM szervezet – végezte el.

A projekt tervezett és megvalósított tevékenységei³¹

1. tevékenység: Együttműködési platform kialakítása a határ menti régió turizmus területén.
Eredmény: Fejlett turisztikai együttműködési platformok az egyes partnerek szintjén.

Kimenetek:

1. Szeminárium a főpályázónál a partnerek képviselői részére, hogy hogyan valósítsák meg a helyzetelemzést, és kommunikálják a turisztikai szereplőkkel.
2. Kérdőívek szerkesztése és kiosztása a helyi szintű turisztikai szereplők együttműködési hajlandóságának elemzése céljából (2-2 féle kérdőív - állami / magán szektor a turizmus helyzetének és a szakképzettségnek a felmérésére). Minden partner 20-20 db, összesen 80 db kérdőívet töltött ki személyes interjúk során.
3. Helyileg szervezett workshopok turisztikai szakemberek részére, a projekt céljainak ismertetése céljából minden partner szervezetnél.
4. A desztinációs menedzsmentet célzó együttműködési platform megvalósítása céljából helyi potenciált értékelő tanulmány készítése, melyek alapján a főpályázó a határokon átnyúló potenciált értékelő közös tanulmányt hozott létre a desztinációs menedzsment szervezet megvalósításának megalapozására.

2. Tevékenység: Közös turisztikai desztinációs stratégia és cselekvési terv kidolgozása és annak mentén a terv hatékony végrehajtása az egyes partnereknél.

Kimenetek:

1. Turisztikai potenciál elemzése a partnereknél egységes tematika és metodika szerint a határ menti régióban
2. Turisztikai potenciált összehasonlító tanulmány összeállítása.
3. Közös – nemzetközi - workshop Kassán az interregionális desztináció-menedzsment stratégia megvitatására.

³⁰ <http://www.huskroua-cbc.net/en/project-database/28>

³¹ Dankó L.- Kajati M.: Carpathian region as an attractive tourist destination In: Dankó L. (szerk.): Örökségértékek és turizmusfejlesztés, Sárospatak, Sárospatak és Környéke Turizmusáért Egyesület, 2011. pp. 223-233.

3. *tevékenység*: Közös promóciós és marketing tanulmány kidolgozása az interregionális marketing és promóció megvalósításának innovatív módszereire a jogosult régió belül és azon kívül.

4. *tevékenység*: Képzési program kidolgozása és megvalósítása, annak szándékával, hogy a turizmus szereplői végre tudják hajtani a promóciós és marketing tanulmányban foglaltakat.
Kimenet: képzési program elkészítése és megvalósítása partnerenként a turisztikai szereplők és szakemberek számára.

5. *Tevékenység*: Nemzetközi konferencia a turisztikai desztinációk fejlesztésének újdonságairól, s partnerségi megállapodás - nem hivatalos nemzetközi turisztikai klaszterre vonatkozóan.

Kimenetek:

1. Nemzetközi konferencia a turizmus kezelői részére Kassán.
2. Kiadvány létrehozása.

6. *Tevékenység*: Interaktív, határokon átnyúló internetes weblap fejlesztés a kialakult együttműködési platform fenntarthatósága érdekében

Kimenet: négy nyelvű weblap fejlesztése.

Az angol munkanyelvű projekt nagyon alapos szlovák szakmai és költségvetés tervezési és ütemezési munkát követően némi csúszással és csak részben tudott megvalósulni, aminek legfőbb oka a felkért szerződő partnerek közötti kompetencia és kapcsolattartási problémákra vezethető vissza. Vélhetően ennek tudható be, hogy a projekt lezárását követően az együttműködési megállapodás ez idáig gyakorlatban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

A magyar fél részéről ugyan minden szakmai és nyilvánossággal kapcsolatos feladat teljesítésre került, viszont a jövőre nézve – hasonló együttműködésre irányuló megkeresések esetén – célszerű lenne a tényleges szakmai munka tartalmának egyeztetésébe a helyi, vagy a térségi TDM szervezeteket, stakeholder-eket bevonni.

3.2 Rákóczi örökségút – európai kulturális útvonal

A Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma – a sárospataki helyi TDM tagja – gesztorságával, az INVENTIO kft szakmai közreműködésével az Interreg IIIA HU-SK-UA 2000-2006 projekt keretében került kialakításra a Rákóczi örökségút³² szlovákiai és ukrán partnerszervezetek bevonásával.

A projekt keretében sor került:

- a Rákóczi család életét bemutató helyszínek összekötésére,
- A tematikus út kialakítására a látogatóközpont- kulcsállomás- állomás szerkezetben:
 - Az út központja a jelenleg leglátogatottabb objektum: a Rákóczi vár/Múzeum Sárospatakon.
 - Kulcsállomások: Munkács Vára (UA), Borsi Kastély (SK)
 - További állomások: tokaji Rákóczi pince, bodrogkeresztúri Rákóczi ház, stb.
- A Rákóczi út történelmi jellegű témaköre mellett, további, a turisták számára élményt jelentő szabadidő- töltési lehetőségek megteremtése:

³² <http://www.inventio.hu/kulturtoerteneti-seta-rakocziak-nyomaban-rakoczi-oeroeksegut>

- Kapcsolódó szolgáltatások, gyermekfoglalkozásokhoz favaras játszótér kialakítása, filmvetítések a várakban, Rákóczi korabeli ételek értékesítése a Vöröstorony étteremben.
- Kapcsolódó rendezvények szervezése: Rákóczi kerékpártúra, Rákóczi-vetélkedő, harcászati bemutatók-látványos „várostromok”, történelmi jellegű könyvbemutatók.

5. ábra: Rákóczi örökségút főbb állomásai

A Rákóczi család multikulturális kapcsolatrendszerére épülve lengyel kezdeményezésre és a helyi TDM egyesületi tag Sárospatak Város Önkormányzatának NKA pályázati forrásával kezdődött meg az örökségút projekt továbbgondolása. s egy európai kulturális útvonal kialakításának előkészítése.

2015. október 27-én a Kassai Főkonzulátus munkatársainak szervezésében tartották az első tanácskozást, ahol az együttműködés szándékának kinyilvánítása mellett a konkrét munkára is javaslatok születtek.

A 2015. november 23.-i sárospataki konferencián minden résztvevő település vállalta, hogy összeállítja azon emlékhelyek pontos helyét és megnevezését, amin keresztül a fejedelemhez kötődik. Vállalták, hogy kijelölnek egy-egy települési koordinátort és a működéshez biztosítják az önkormányzat infrastruktúráját. Az így létrejövő hálózat minden olyan európai uniós pályázatra képes lesz a közös munka által, ami a határokon átívelő együttműködést támogatja³³. Waldemar Paluch, Jaroslaw polgármestere egy áprilisban beadható pályázatra hívta fel a figyelmet és javasolta, hogy arra már közös pályázatot adjanak be az útvonalban résztvevő települések.

Jaroslaw városa II. Rákóczi Ferenc lengyelországi emigrációjának helyszínéül, a kuruc emigráció központjaként őrzi, s ápolja a vezérlő fejedelem emlékét. A város bencés kolostorát lengyel és magyar nyelvű emléktábla jelöli meg, emlékeztetve az 1711-es történésekre. II. Rákóczi Ferenc (Orsetti-ház) és felesége, Bercsényi Miklós hosszabb ideig tartózkodtak a városban.

2016. január 19-én Jaroslaw városában alakult meg Rákóczi Európai Kulturális útvonal. Az ötletadó Ks. Marek Pienkowski atya (OKIFCH, Jaroslaw) és a lengyel-magyar együttműködésben fontos szerepet játszó civil szervezetek. A magyar diplomácia krakkói és kassai munkatársai az elmúlt hónapokban sokat tettek a sikeres megalakulásért.

³³ <http://sarospatak.hu/2015/11/25/a-fejedelem-osszekot-kialakitas-alatt-a-rakoczi-europai-kulturalis-utvonala/>

Az útvonal alapító tagjai önkormányzatok (Sárospatak, Jaroslaw, Miskolc, Jindřichův Hradec, Svidnik, Zborov, Velky Saris, Kőszeg, Szécsény), intézmények (MNM Rákóczi Múzeuma, Sárospatak), Civil szervezetek (Bodrogközi EGTC), egyházak (OKIFCH, Jaroslaw). Szerencs és Romhány máris jelezte, hogy csatlakozik az útvonalhoz³⁴.

A megalakult Rákóczi Európai Kulturális Útvonal székhelye Sárospatak lett. Egy évre megválasztott első elnöke Waldemar Paluch, Jarosław polgármestere. A közgyűlés elnökséget is választott. Minden ország egy elnökségi tagot küld az elnökségbe, melynek rajtuk kívül tagja Ks. Marek Pienkowski, az ötletadó jarosławi atya is. Az első elnökség tagjai: Aros János (Sárospatak), Stanislaw Mrvka (Csehország, Jindřichův Hradec), Frantisek Bartko (Velký Šariš, Szlovákia), Waldemar Paluch (Jarosław), Ks. Marek Pienkowski (OKIFCH, Jarosław).

A Rákóczi Európai Kulturális Útvonal következő nagy rendezvénye 2016. április 3-án lesz Borsiban, a fejedelem születésnapját köszöntve. A MNM Rákóczi Múzeuma 2016. május 14-én várja a Rákóczi emléket őrző települések képviselőit Sárospatakra, az Emlékhelyek Napja program keretében³⁵.

Az örökségút projekt és a kulturális útvonal kialakítására irányuló civil kezdeményezésű együttműködés létrejötté szerencsésen találkozott a helyi és kormányzati politika szándékaival, s bizakodással tekinthetünk egy valóban turistákat, látogatókat vonzó határokon átnyúló, és a pályázati fenntartási kötelezettséget követően is működő turisztikai termék kialakítására. Kérdés, hogy a menedzseléshez milyen szakmai háttérrel sikerül az együttműködőknek kiválasztaniuk?

3.3 Szent Erzsébet Út

A középkorban elevenen élt az Árpád-házi Szent Erzsébet zarándoklat hagyománya. Bár tisztelete az azóta eltelt évszázadokban is összekötötte a lelkeket, nem volt valóságos, kijelölt út, amit az újkori zarándokok bejárhattak volna.

1999-ben született döntés arról, hogy az Európai Kulturális Utak rendszerébe illeszkedve létrehozzák a Szent Erzsébet Utat. Végül Szent Erzsébet születésének 800. évfordulóján, 2007-ben jelölték ki az út első szakaszát, mégpedig a németországi Wartburg és Marburg között. A magyarok – együttműködésben a kassai Gótikus Út Gyöngyszemei Alapítvánnyal- a Sárospatak és Kassa között út megvalósítását tűzték ki maguk elé. Sárospatak volt Szent Erzsébet szülővárosa, így logikus, hogy innen induljon el a gyalogosan bejárható zarándokút, a végállomása pedig a Szent Erzsébet kultusz egyik legjelentősebb közép-európai helyszíne, a kassai dóm lett. Utóbbi egyben II. Rákóczi Ferenc –és édesanyja, valamint legidősebb fiainak végző nyughelye.

A Zemplén hegyes tájain átvezető gyalogos útvonal számos épített emléket érint, bejárása egyaránt nyújt vallási, kulturális és turisztikai élményt a látogatóknak. A rózsaszínű rajzával kijelölt gyalogút Sárospatakról indulva Bodrogolaszi – Komlóska – Erdőhorváti – Regéc – Telkibánya – Hollóháza – Füzér érintésével vezet el az országhatárhoz, majd azon átlépve, Alsómislyén és Koksóbaksán keresztül érkezik meg a kassai dómhoz.

³⁴ <http://www.rakocziroute.com/hirek/megalakult-a-rakoczi-europai-kulturalis-utvonal/42465/>

³⁵ <http://www.rakoczimuzeum.hu/index.php/hu/>

A Szent Erzsébet Út Alapítvány 2007-ben Sárospatakon jött létre azzal a céllal, hogy összekösse az európai Szent Erzsébet emlék- és tiszteleti helyeket, s létrehozzon egy olyan zarándokutat, amely megerősíti a szellemi és lelki összetartozást, és fizikai valóságában is végigjárható utat jelöl ki.

A természeti szépségekben, történelmi és szakrális emlékekben gazdag utat végigjárva, a zarándok Szent Erzsébettel bejárhat egy belső utat is, amely a csenden keresztül a lélek békéjéhez, a rend nyugalomához vezet, befogadva Szent Erzsébet üzenetét: "Tegyétek boldoggá az embereket!"

A zarándoklat programja:

Első nap: Sárospatak – Komlóska

Második nap: Komlóska – Erdőhorváti - Regéc

Harmadik nap: Regéc – Telkibánya

Negyedik nap: Telkibánya - Hollóháza – Füzér

Ötödik nap: Füzér – Kassa

Magyarország jelenleg már kijelölt zarándokútjai közül a Mária Út rendelkezik a leghosszabb útvonallal. A Szent Erzsébet Útnak az újonnan kialakítandó: Sárospatak-Bodrogolaszi–Vámosújfalú–Olaszliszka–Sárazsadány–Szezilong–Szegei–Bodrogkisfalud–Bodrogkeresztúr útvonala Tarcalnál találkozik majd össze a Mária Úttal, így kapcsolódva be a magyarországi zarándokutak hálózatába³⁶.

3.4 A határon átnyúló turisztikai projektek tapasztalatainak összegzése

Zempléni határon átnyúló turisztikai fejlesztési lehetőségek forrásai:

- Közös történelmi múlt (Osztrák-Magyar Monarchia),
- Periféria területek – érintetlen természeti környezet,
- Kapcsolódó – kapcsolható turisztikai attrakciók,
- 5 állam, 3 hármass-határ találkozási pontja,
- Ismert történelmi személyiségek (Rákóczi, Árpádházi Szent Erzsébet, Báthory, Károlyi),
- Multikulturalitás, soknemzetiségűség,
- Vallási közösségek, zarándoklatok (ruszinok, lengyel női szerzetesrend Sárospatakon),
- Világörökségi helyszínek,
- Tradicionális bor-és gasztronómiai kapcsolatok,
- EU preferenciák (EGTC, ETT, ENPI programok).

A fejlesztések sikertényezői:

- Tevékenység-specifikus termékek (élmény, aktivitás és motiváció összekapcsolása) választása,
- 4 A (attraction – vonzerő, access – megközelítés, accommodation – elszállásolás és attitude – hozzáállás) komplexitása, összehangolása,
- Térségi többnyelvű, egységes közösségi marketing,
- Érdekeltek és érintettek kompetenciája, tartós és kiegyensúlyozott közös érdekelttsége,
- Fenntartó szervezet, gesztor konszenzusos kiválasztása, megléte,
- Fenntarthatóság és fenntartás.

³⁶ http://www.szepmagyarorszag.hu/magyar/oldalak/szent_erzsebet_zarandokut_saraspatak_tokaj_kassa/

IRODALOMJEGYZÉK

2005. évi CLXIV. Törvény A kereskedelemről
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500164.TV
2011. évi CLXXXIX. Törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
<http://www.kormany.hu/download/b/1e/60000/%C3%B6tv.pdf>
- CARAT projekt <http://www.huskroua-cbc.net/en/project-database/28>
- Dankó L (2010): Közösségi turizmusfejlesztés In.: Marketingkaleidoszkóp, ME, Miskolc, pp. 63-94. <http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-42409/DL2.Turizmusfejl.pdf>
- Dankó L(2008): Turisztikai desztináció menedzsment kialakítása és megvalósítása Zemplénben Marketingkaleidoszkóp ME-MI, Miskolc, pp. 188-208. http://publikacio.uni-miskolc.hu/data/ME-PUB-22176/p.112.MK_2008_DL_%20TDM_Zempl%20ben.pdf
- Dankó L.- Kajati M.(2011): Carpathian region as an attractive tourist destination In: Dankó L. (szerk.): Örökségtérképek és turizmusfejlesztés, Sárospatak, SKTE,. pp. 223-233.
- Dankó L.(2012): Turisztikai desztinációmenedzsment szabályozás és gyakorlat In.: Piskóti I. (szerk): Marketingkaleidoszkóp 2012., Miskolci Egyetem, Miskolc, pp.15-52.
- ELŐTERJESZTÉS a Kormány részére a turizmusról és a vendéglátásról szóló törvényről NGM-KIM, Budapest, 2012. február. (kézirat)
- Europe, the world's No 1 tourist destination — a new political framework for tourism in Europe Az EGSzB véleménye (COM(2010) 352 végleges) Hivatalos LapC376, 22/12/2011o.0044–0050<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:376:0044:01:EN:HTML>
- <http://itthon.hu/regiok/balaton-regio/balaton-rib>
- http://majorj.no-ip.org/lapok/szakirodalommajorjanos/szakirodalom1/idfatlsz/SKMBT_C45109041014033.pdf
- http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99000065.TV
- <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/turisztikai-desztinacio-menedzsment-szervezetek-tdm-regisztraci%C3%B3ja>
- http://sarospatak.eu/wp-content/uploads/SKTE_eln%C3%B6ks%C3%A9gi_2013_1.doc
- <http://sarospatak.hu/2015/11/25/a-fejedelem-osszekot-kialakitas-alatt-a-rakoczi-europai-kulturalis-utvonal/>
- [http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/index/D91F488ECF26DE63C125753500351CEB/\\$file/turizmus%C3%A1llamiir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1sa.pdf?OpenElement](http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/index/D91F488ECF26DE63C125753500351CEB/$file/turizmus%C3%A1llamiir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1sa.pdf?OpenElement)
- <http://www.interreg4c.eu/projects/project-details/?project=97-innovative-sustainable-development-policies-and-strategies-for-the-effective-safeguarding-and-innovative-enhancement-of-european-unesco-world-heritage-wine-growing-landscapes&>
- <http://www.inventio.hu/kulturtoerteneti-seta-rakocziak-nyomaban-rakoczi-oeroeksegut>
- <http://www.rakoczimuzeum.hu/index.php/hu/>
- <http://www.rakocziroute.com/hirek/megalakult-a-rakoczi-europai-kulturalis-utvonal/42465/>
- http://www.szepmagyarorszag.hu/magyar/oldalok/szent_erzsebet_zarandokut_sarospatak_tok_aj_kassa/
- Jelentés az „az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről”. EP. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0258+0+DOC+XML+V0//HU>
- Raffay Á.: Stakeholderek bevonása a városi turizmusfejlesztésbe http://twilight.vein.hu/phd_dolgozatok/raffayagnes/tezis.pdf
- Soha nem kap törvényt a turizmus. VG. <http://www.vg.hu/vallalatok/turizmus/soha-nem-kap-torvenyt-a-turizmus-437047>
- TDM szervezetek fejlesztése pályázati felhívás <https://www.palyazat.gov.hu/ginop-134-15-turisztikai-szervezetek-tdm-fejlesztse>
- www.turizmusonline.hu/download.php?id=5184